

JOSIP ADAMČEK

Rođen 13. III. 1933. u selu Vuki kod Osijeka. Gimnaziju je polazio u Slavonskoj Požegi i Osijeku. Nakon mature 1953. radio je u tvornici sapuna »Saponia« u Osijeku. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, i to povijest kao prvi i filozofiju kao drugi glavni predmet. Godine 1961. izabran je za asistenta na Katedri za opću povijest srednjeg vijeka na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1970. za asistenta na Katedri za hrvatsku povijest istog fakulteta. Doktorirao je 1977. na tom fakultetu s tezom »Agrarni odnosi u hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća«. U ožujku 1978. izabran je za docenta, a u listopadu 1978. za izvanrednog profesora na Katedri za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Od početka 1978. obavlja i dužnost predstojnika Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1977. izabran je za predsjednika Saveza povijesnih društava Hrvatske.

Znanstvenoistraživački rad dr. Josipa Adamčeka usmjeren je na istraživanje hrvatske povijesti u doba kasnog feudalizma u Hrvatskoj, u razdoblju od sredine XVI. do sredine XIX. stoljeća, ali u nekim svojim prilogima on prelazi te okvire. Težište je njegova rada u istraživanju seljačkih buna, društvenih pokreta i agrarnih odnosa u spomenutom razdoblju. Sam ili u zajednici s arhivskim radnicima objavio je mnogo arhivske građe u vezi s temama koje proučava.

Svoj znanstveni rad J. Adamček je započeo studijom o narodnim strazama u doba revolucije 1848/1849.

Gotovo deset godina Adamček se bavio proučavanjem hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573. Iako se općenito smatralo da je izvorna arhivska građa o toj buni u potpunosti objavljena, započeo je tragati za još nepoznatim dokumentima u domaćim i stranim arhivima. Rezultat tih istraživanja bilo je objavljivanje dvije skupine nove građe: o susedgradsko-stubičkom vlastelinstvu uoči bune (1563—1574) i o ugušivanju bune. Istraživanje bune nastavio je u suradnji s arhivskim radnicima, s kojima je zajedno objavio još tri skupine novih dokumenata o toj buni. Sva je ta građa bitno pridonijela proširivanju spoznaja o buni 1573. i reviziji nekih ranijih zaključaka o pojedinim problemima vezanim za tu bunu.

Na temelju nove izvorne građe nastali su i Adamčekovi radovi o seljačkoj buni 1573. U radu o susedgradsko-stubičkom vlastelinstvu uoči bune 1573. Adamček je prikazao gospodarski razvitak i feudalne odnose na tom vlastelinstvu, koje je bilo žarište bune. Analizom strukture feudalne rente dokazao je da se porast feudalnog izrabljivanja na tom vlastelinstvu očitovao na području naturalne i novčane rente. U posebnom je radu dao novu interpretaciju događaja koji su prethodili seljačkoj buni 1573. On je što se tiče buna na susedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1567. i 1571—1572. zaključio da je seljački bunt jačao usporedo s produbljivanjem klasne nejednakosti.

U radu »Uzroci i program seljačke bune 1573. godine«, nakon opsežnog kritičkog pregleda ranijih shvaćanja, Adamček je, sa širokom argumentacijom, izložio svoje zaključke o programu bune. Na temelju razlikovanja različitih faza seljačke borbe (lokalne bune 1567. i 1571—1573. i opće bune 1573) objasnio je promjene odnosa seljaka prema vladaru.

Godine 1968. Adamček je objavio monografiju »Seljačka buna 1573«, u kojoj je dao sintezu svojih prethodnih istraživanja, ali je istodobno znatno upotpunio dotadašnje prikaze tijeka seljačke bune i njezina ugašivanja.

Adamček je svoj istraživački interes u narednom razdoblju proširio i na druge seljačke bune i društvene pokrete u doba feudalizma u Hrvatskoj. On je prikazao više dosad nepoznatih buna i seljačkih pokreta. Tako je npr. otkrio pobunu seljaka u Donjoj Bakvi 1479, nemire na posjedima topuske opatiije 1550—1555, seljačku bunu na posjedima Bele i Ivanca 1568—1569. i bunu rovišćanskih predijalaca na početku XV. stoljeća.

Uz arhivsku građu koju je objavio zajedno s arhivskim radnicima iz Arhiva Hrvatske, Adamček je napisao prikaze prve bune štibrenaca (1608—1610), buna u Varaždinskim Toplicama u XVII. stoljeću i nemira na posjedima vlastelinstva Vukovine. U radu o vlastelinstvima Čazmi, Ivaniću i Dubravi prikazao je, između ostalog, bunu biskupskih predijalaca u prvoj polovici XIV. stoljeća. Borbu nižeg plemstva protiv velikaša obrađuje u prilogu o sukobima turopoljskih plemića s medvedgradskom vlastelom.

Proučavanje seljačkih buna i nemira navelo je Adamčeka na šire istraživanje agrarnih odnosa. To je istraživanje u prvom razdoblju njegova rada bilo povezano s proučavanjem uzroka seljačkih buna. Kasnije je preraslo u samostalne istraživačke teme, kojima je cilj da se utvrđuju glavne tendencije u razvoju feudalnog društva u Hrvatskoj. Njegov je najvažniji rad na tom području monografija »Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća« (u tisku, u dva sveska). U tom radu Adamček je utvrdio da od XV. do kraja XVII. stoljeća feudalni odnosi u Hrvatskoj prelaze kroz tri razdoblja: od sistema feudalne eksploatacije u kojem dominira novčana renta do sistema u kojem dominira tlaka. Ta istraživanja nesumnjivo su kapitalan prinos našoj agrarnoj povijesti, kao i važan prilog cjelokupnoj ocjeni gospodarsko-društvenog razvitka tadašnje Hrvatske.

Adamčekovi znanstveni radovi značajan su prinos historiografiji feudalne Hrvatske, napose proučavanju gospodarsko-društvenih odnosa. Njegovi radovi odlikuju se sustavnošću i argumentiranošću. Niz značajnih pitanja vezanih za seljačke bune on je s uspjehom riješio i dao značajan poticaj za dalja proučavanja društvenih i gospodarskih odnosa u Hrvatskoj od XVI. do XIX. stoljeća.

POPIS RADOVA

Knjige

1. Seljačka buna 1573, Zagreb 1968, 202 str.
2. J. Adamček, I. Kampuš, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću, Zagreb 1976, 684 str.
3. Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća I, II (u tisku).

Rasprave i članci

4. Narodne straže 1848—1849, Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Odsjek za povijest V, Zagreb 1963, 27—108.
5. Susedgradsko-stubičko vlastelinstvo uoči seljačke bune 1573, Historijski zbornik XIX—XX, Zagreb 1966—1967, 141—194.
6. Prilozi povijesti seljačke bune 1573, Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Odsjek za povijest VI, Zagreb 1968, 51—96.
7. Nemiri na posjedima topuske opatije sredinom XVI stoljeća, Historijski zbornik XXI—XXII, Zagreb 1968—1969, 283—308.
8. Pobuna seljaka u Donjoj Bakvi godine 1479, Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Odsjek za povijest VII—VIII, Zagreb 1969—1970, 81—90.
9. Zagrebačko sveučilište 1954—1968, Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu I, Zagreb 1969, 241—289.
10. Zrinsko-frankopanski posjedi u XVII. stoljeću, Radovi Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu II, 1972, 23—46.
11. Uzroci i program seljačke bune 1573, Radovi Instituta za hrvatsku povijest u Zagrebu V, 1973, 49—77.
12. Seljačka buna na posjedima Bele i Ivanca 1568—1569, Historijski zbornik XXV—XXVI, 1972—1973, 243—249.
13. Seljačke bune i pokreti u XV i XVI stoljeću, Međunarodni kulturno-povijesni simpozij Modinci V, Maribor 1973, 37—55.
14. Borba turopoljskih plemića protiv medvedgradske vlastele, Kaj 5—6, 1974, god. VII, 23—32.
15. Povijest trgovišta i vlastelinstva Jastrebarsko (do ukidanja feudalnih odnosa 1848. godine), Zagreb 1976, 28 str.
16. Rovišćanski predijalci, Historijski zbornik XXIX—XXX, Zagreb 1976—77, 151—159.
17. Teče kmetska krv (Kažnjavanje seljaka u buni 1755. godine), Kaj 1—2, Zagreb 1977, 1—40.
18. Trgovačke veze sjeverne Hrvatske s primorjem u XVI i XVII stoljeću, Međunarodni kulturno-povijesni simpozij Modinci VIII, Maribor, 261—271.
19. Pavlini i njihovi posjedi, Kaj 9—10, Zagreb 1978, 97—124.
20. Vlastelinstva Čazma, Ivanić i Dubrava u srednjem vijeku, Zbornik »Čazma 1226—1796.«, Čazma 1979, 81—111.
21. Turski ratovi i položaj zavisnih seljaka u Pokuplju u drugoj polovici XV i XVI stoljeću, Zbornik »Karlovac 1579—1979«, Karlovac 1979, 41—48.
22. Požega i požeška županija u srednjem vijeku, Zbornik »Požega 1227—1977«, Slavonska Požega 1977, 111—120.

23. Cesargradsko vlastelinstvo u doba seljačke bune, Kaj 5, Zagreb 1970, 85—92.
24. Pohod ustaničke vojske pod Gupčevim zapovjedništvom, Kaj 11, Zagreb 1970, 74—82.
25. Stari Brdovec, Kaj 5, Zagreb 1971, 76—82.
26. Hapšenje i saslušavanje ustanika u Kranjskoj, Kaj 10, Zagreb 1971, 46—61, Kaj 11, Zagreb 1971, 81—92.
27. J. Adamček, I. Filipović, Izvještaj o radu na pronalaženju građe o seljačkoj buni 1573. u četverogodišnjem razdoblju 1968—1971, Arhivski vjesnik XIV, Zagreb 1971, 327—355.
28. Susedgradsko-stubička buna 1571—72, Zagorski godišnjak 1973, 11—23.
29. Širenje bune u Hrvatskom zagorju i njen odjek u Međimurju, Međimurski kalendar 1973, 117—127.
30. Seljački kralj Gubec-Beg, Nastava povijesti 4, Zagreb 1972, 1—7.
31. Zrinsko-frankopanska zavjera (1664—1671), Hrvatski knezovi Zrinski i Frankopani (katalog izložbe), Zagreb 1971, 5—14.
32. Zrinski i Turci, Kaj 9, Zagreb 1971, 43—57.
33. Trakošćansko vlastelinstvo, Kaj 11, Zagreb 1972, 16—26.

Građa

34. Građa o susedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1564—1574, Arhivski vjesnik VII—VIII, Zagreb 1964—65, 7—340.
35. J. Adamček, I. Filipović, M. Križman, Nova građa o seljačkoj buni 1573. (I), Arhivski vjesnik XI—XII, 1968—69, 7—41.
36. J. Adamček, I. Filipović, Nova građa o seljačkoj buni 1573. (II), Arhivski vjesnik XIV, 1971.
37. J. Adamček, I. Filipović, Nova građa o seljačkoj buni 1573. (III), Arhivski vjesnik XV, 1972, 17—53.
38. J. Adamček, I. Filipović, M. Hrg, J. Kolanović, M. Pandžić, Seljačke bune XV—XVIII stoljeća (građa), Arhivski vjesnik XVII—XVIII, 1975, 79—156.
39. Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573, Arhivski vjesnik X, Zagreb 1967, 69—115.
40. Opis gospodarskog stanja vlastelinstava Đurđevca, Prodavića i Koprivnice 1548, priredio, s latinskog preveo M. Pandžić, Kaj 6, Zagreb 1969, 25—27.